

»Skelkandi« kanning millum íslenskar skúlaungdómar:

Danskt tað mest hataða fakið —

— saman við plantulæru

Úr
Útheimi

Edvard Jónsson
skrivar

Íslensku blöðini kunn­gjördu herfyri niðurstøður av gransking, sum svenska málvísindkvinnan Ulla Broström, gjord í Íslandi fyri nokrum árum síðani. Granskingin, sum seinni bleiv til doktoraritgerð, viðgjörði stöðuna í danskt-undirvisingini í Íslandi. Íslensku fjølmálarar sigu nú, at kanningin varð krøvvað fyri almenn­inginum í try á og bert send sum trúnaðarmál til ovastu skúlamyndug­leikarnar í landinum. Orsøkin til at töluni vóru ikki almennakunn­gjörð av íslenska mentamálaráð­num, sigst vera tann, at niðurstøðurnar vóru so skelkandi, at skúla­myndugleikarnir vildu fáa høvi at samráðast um ta hættisligu stöðuna áðrenn hon bleiv til kjakevni í fjølmiðlunum.

Stöðan tann sama allastaðni

Íslensk skulabørn byrja at læra danskt í fjórða flokki. Hóast tað, ber næstan ikki til hjá einum student, sum sostatt hevur fingið undirvising í danskum í 10 ár, at skilja ein dana, enntá minni at siga nokur einföld orð á

danskum, soleiðis at ein dani er førur fyri at skilja merkingina. Stöðan er tann sama allastaðni í landinum, hóast ongin kann undirvisa í danskum í studenta- og framhaldsskúlanum uttan at hava prógv í danskum frá einum danskum universiteti. Stöðan verður uppfatur meira ørkymlandi, tá hugsað verður um, at íslensku skúlamyndug­leikarnir hava tey seinastu 20 árin lagt sera stóran dent á danskt, sum teir onkursvegna meta sum »lykil« til hini norðurlensku málini.

Svenskt og norskt valfak

Næmingar í íslensku studentaskúlanum vórðu millum annað spurdir, hvat fyri mál tey fóru at brúka, um tey komu til Danmarkar. 46% søgdu, at tey fóru at brúka enskt, 28% vildu tosa »skandinávskt« og bert 17% danskt. Granskingin visti eisini, at 55% av øllum næmingum í íslensku framhaldsskúlanum vilja, at danskt verður avtikið sum bundið fak og at svenskt ella norskt kemur í staðin. Svenskt og

norskt hevur í royndum leingi verið valfak í íslensku framhaldsskúlanum, men royndirnar vísa, at hesin møguleikin verður ikki nýttur av næmingunum ella at trupult er at fáa útbúnað lærarar í hesum málum.

»Ótrúlig og skelkandi« stöða

Ein annar táttur í kanningini var, at try fólk, ein norðmaður, ein dani og ein svii, spákaðu sær í miðbýnum í Reykjavík, steðgaðu undgómum í aldrinum 15-20 ár og settu teimum fylgjandi spurning: »Orsaka, kunnu tygum siga mær hvar Norðurlandahúsið er?« Niðurstöðan av hesi kanning er stak áhugaverð — »Ótrúlig og skelkandi« eru orðini, nakrir av fjølmiðlunum brúka. Tað visti seg, at tey, ið skiltu spurningin, beinanvegin kundu bólkast soleiðs: norskt 35%, svenskt 13% og danskt 3%. Tá ið spurningurin varð uppfattur, tók ein forkláraður eitt sindur, bleiv niðurstöðan henda: 80% skiltu svenska spurningin, 73% tann norska og 43% tann danska.

Nógv kjak hevur verið í Íslandi um orsøkina til mótviljan hjá ungdomunum til danskt. Ein av serfrøðingunum, Adolf H. Petersen, sigur, at næmingarnir uppliva danskt-undirvisingina sum eina pinu og at tann stóri denturin, sum hóast alt verður lagdur á danskt, hevur við sær, at næmingarnir missa viðring fyri danskari mentan og donum yvirhøvur, við undantaki av Kim Larsen.

Nógvir lærarar givið upp

Teir flestu dansktlærararnir í íslensku framhalds- og studentaskúlanum siga, at næmingarnir uppliva danskt sum eitt ómetaliga keðiligt og endamálsleyst fak, og at danskt saman við plantulæru er tað mest hataða fakið millum íslenskar skúlaungdómar. Ein studentaskúla­lærari, ið ger roynd at greiða frá onkrum á danskum við danskum framborði, verður oftani biðin um at tosa »natúrligt«, soleiðis at næmingarnir kunnu fylgja við. Nógvir dansktlærarar í Íslandi, serliga á bygd, hava givið upp og undirvisa í danskum við »skandinaviskum« framborði. Serliga nervandi

kennist tað danska r-ið og »stødet« fyri næmingunum og tey allar felstu gera onga minstu roynd at eftirlitna ella læra seg hesi ljóðligu fyribrigdini, ið tey meta sum okkurt slag av talførligari perver­si­ón.

Kunnleikin til enskt góður

Tann størsta orsøkin til ta vánaligu stöðuna innan dansktundirvisingina er tó kanska tann, at næmingarnir saman við flestu íslændingum undir 45 meta, at Danmark bert er í periferiuni av heimsmentanini og siggja sostatt ongar áneyðir at læra danskt. Er talan um enskt, gerst stöðan heilt onnur. Í kanningini hjá Ullu Broström var hópurin av norðurlenskum ferðafólki spurður um sína meting á málsliga kunnleikanum hjá íslenskum ungdomi. Øll vóru samd um at kunnleikin til enskt var framúr góður, meðan ungdomarnir onga roynd gjördu at tosa danskt. Norðmenn og sviiar søgdu tó, at teir ofta vóru førir fyri at kommunika, men beinanvegin tá onkir uppfatanar-trupulleikar tóku seg upp, byrjaðu ungdomarnir at tosa

enskt. Tey dansku ferðafólkinu søgdu, at tað næstan var ógjørligt at kommunika við íslenska ungdomin á danskum. Serfrøðingar, sum hava viðgjørt hesi mál, tykjast tó samdir í, at mótviljin móti danskum einki hevur við dansku kolonialiseringina at gera. Danskir arbeidarar og arbeiðsgentur á íslensku flakavirkjunum siga, at tey uttan undantak verða viðfarin sum øll onnur og at tey lættliga kunnu fáa vinir og kenningar ímillum íslendingar, treytað av at ikki verður tosað á danskum. Sostatt er litið ella einki samband ímillum vantandi kunnleikan í danskum og ta almennu stöðuna til dani sum tjóð.

Tað, sum kann undra í hesum samanhangi, er at dansku familjublöðini og Anders And eru enn í dag millum tey mest seldu vikublöðini í Íslandi. Hóast hetta er sölán av danskum blöðum minkað ár undan ári vegna framboð av íslenskum blöðum og tó serliga amerikanskum og enskum lættisoppa- og popp-blöðum.

etj.

